

Παλαιοπεριβάλλον και ανθρώπινη δραστηριότητα - ΑΚΛ 200
(Μάθημα επιλογής 6ου και 8ου εξαμήνου – 3 ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα)

Στο μάθημα θα εξεταστούν οι σχέσεις των ανθρώπων με το φυσικό περιβάλλον στον Ελλαδικό χώρο κατά τους ιστορικούς χρόνους, με ιδιαίτερη έμφαση σε ζητήματα οικονομίας και λατρείας, υπό το πρίσμα της αρχαιολογίας του περιβάλλοντος.

Θα αναλυθούν κεντρικά ζητήματα αρχαίας οικονομίας και περιβάλλοντος, ειδικότερα το θέμα του φυσικού χώρου και του τοπίου, της γεωργίας, της κτηνοτροφίας, της αλιείας και της εκμετάλλευσης των άγριων πηγών τροφής. Θα εξεταστεί η οργανική σχέση των παραπάνω με την λατρεία μέσα από θεσμοθετημένες τελετουργίες και πρακτικές και θα συζητηθεί η κοινωνική διάσταση των αλληλεπιδράσεων με τον φυσικό κόσμο, ειδικά στον τομέα της «κουζίνας» και της διατροφής. Κεντρικός άξονας του μαθήματος θα είναι η διεπιστημονική προσέγγιση των υπό εξέταση επιμέρους θεμάτων, με την σύμπραξη αρχαιολογίας, ιστορίας, εθνογραφίας, οικολογίας και βιολογίας.

Στόχος του μαθήματος είναι να κατανοήσουν οι φοιτητές την σπουδαιότητα της αρχαιολογίας του περιβάλλοντος και των παλαιο-οικονομικών προσεγγίσεων στην Κλασική αρχαιολογία καθώς και την συμπληρωματικότητα των αρχαιολογικών και ιστορικών δεδομένων. Στόχος είναι επίσης να αποκτήσουν εξοικείωση με τις αρχαιολογικές τεχνικές πεδίου αλλά και με την παράλληλη χρήση διαφορετικού τύπου πηγών, και να γνωρίσουν την σχετική βιβλιογραφία, ώστε να την εντάξουν στις μελέτες τους και να την αξιοποιήσουν και σε άλλα μαθήματα Κλασικής αρχαιολογίας και Αρχαίας Ιστορίας.

Πιο συγκεκριμένα οι φοιτητές θα μελετήσουν και θα μάθουν να αξιολογούν διαφορετικού τύπου δεδομένα γύρω από τον φυσικό κόσμο και την οικονομία της Κλασικής Ελλάδας και θα ενημερωθούν για ζητήματα ζωικών και φυτικών πόρων, αγροκτηνοτροφικής τεχνολογίας και τεχνολογίας μεταποίησης. Θα εντρυφήσουν στο ζήτημα της διασύνδεσης καθημερινών οικονομικών πρακτικών όπως η καλλιέργεια, η σφαγή των ζώων, το κυνήγι και η τροφосуλλογή με την κοσμοθεωρία των αρχαίων Ελλήνων μέσω τελετουργιών, θρησκευτικών πρακτικών αλλά και του δημόσιου λόγου.

Η εξέταση του μαθήματος θα γίνει γραπτώς και όσοι φοιτητές ενδιαφέρονται θα έχουν την δυνατότητα να ενισχύσουν τον βαθμό τους με την εκπόνηση μικρής εργασίας.

Αναμενόμενα αποτελέσματα του μαθήματος

Μέσα από αυτό το μάθημα οι φοιτητές θα είναι σε θέση να :

- 1) γνωρίζουν τις διάφορες πηγές, μεθόδους και προσεγγίσεις στο θέμα, και να κατανοούν τις ιδιαιτερότητες, τις δυνατότητες και τους περιορισμούς της κάθε μίας.

- 2) αναγνωρίζουν στοιχεία του τοπίου (αρχαίου και νεότερου) που σχετίζονται στενά με τις αγροτοκτηνοτροφικές και άλλες τροφοπαραγωγικές πρακτικές.
- 3) γνωρίζουν και να περιγράφουν τα βασικά στοιχεία των πρακτικών αυτών και τις γεωγραφικές και χρονολογικές ιδιαιτερότητές τους.
- 4) να κατανοούν την σχετική βιβλιογραφία και να διακρίνουν τα δεδομένα από την ερμηνεία των φαινομένων που αναλύονται.

Εβδομάδα 1 **Φυσικό περιβάλλον και ανθρώπινη δραστηριότητα στην Ελλάδα των Κλασικών χρόνων.**

Εισαγωγή, πηγές (αρχαιολογία, γραπτές μαρτυρίες, τέχνη), μέθοδοι (επίπλευση, χημικές και γενετικές αναλύσεις, επιφανειακή έρευνα, κ.α.), προσεγγίσεις (εθνογραφία, οικολογία κ.α.) και περίγραμμα του μαθήματος

Εβδομάδα 2

Ο φυσικός χώρος. Χαρακτηριστικά, περιορισμοί και δυνατότητες, το άστυ, η χώρα και οι εσχατιές, η ιδέα του φυσικού χώρου και οι αρχαιολογικές μαρτυρίες.

Εβδομάδα 3

Η γεωργοκτηνοτροφική οικονομική βάση της Κλασικής Ελλάδας 1.

Ο φυσικός χώρος, οι περιορισμοί, το ιστορικό υπόβαθρο, το κοινωνικο-πολιτικό πλαίσιο. Τρόποι διερεύνησης της αρχαίας γεωργίας και κτηνοτροφίας.

Εβδομάδα 4

Γεωργία 1. Χαρακτήρας της γεωργίας: τα είδη των φυτών (σιτηρά, όσπρια, ελιά, αμπέλι, άλλα), η εποχικότητα των εργασιών, τα χωράφια, η τεχνολογία της καλλιέργειας, αρχαιολογικά παραδείγματα.

Εβδομάδα 5

Γεωργία 2. Γεωργικά προϊόντα και η ορατότητά τους, επεξεργασία και εμπόριο γεωργικών προϊόντων, αρχαιολογική περίπτωση μελέτης.

Εβδομάδα 6

Κτηνοτροφία 1. Χαρακτήρας της κτηνοτροφίας: τα εκτρεφόμενα είδη ζώων, κτηνοτροφικές πρακτικές και η γεωγραφική διάσταση, συμπληρωματικότητα γεωργίας-κτηνοτροφίας, μετακινούμενη κτηνοτροφία, αρχαιολογικά παραδείγματα.

Εβδομάδα 7

Κτηνοτροφία 2. Κτηνοτροφικά προϊόντα και η ορατότητά τους, μεταποίηση και εμπόριο, τα ζώα στην αγορά, αρχαιολογικές μαρτυρίες της αρχαίας κτηνοτροφίας.

Εβδομάδα 8

Αλιεία. Ο χαρακτήρας της αλιείας: τα αλιεύματα, η αλιευτική τεχνολογία, μεταποίηση και εμπόριο, η αρχαιολογική ορατότητα της αλιείας.

Εβδομάδα 9

Άγριες πηγές: Κυνήγι, μελισσοργία, συλλογή βοτάνων κ.α.

Ο ακαλλιέργητος χώρος, οι σχετικές τεχνολογίες, η ιδέα του κυνηγιού, του άγριου και του φαρμακευτικού, η αρχαιολογική ορατότητα των παραπάνω.

Εβδομάδα 10

Ζώα και φυτά στο άστυ. Στοιχεία του φυσικού κόσμου στο άστυ, η αγορά, μαγειρική και κατανάλωση, η κοινωνική διάσταση της κατανάλωσης, η αρχαιολογική ορατότητα των παραπάνω και η σημασία της ανασκαφικής συνάφειας.

Εβδομάδα 11

Φυσικός κόσμος και λατρεία: Η αιματηρή θυσία. Τι, πότε, που, από ποιους και για ποιους γίνονταν, το τελετουργικό, τα θυσιαστήρια ημερολόγια, η σημασία της ανασκαφικής και αναλυτικής μεθόδου.

Εβδομάδα 12

Φυσικός κόσμος και λατρεία: Οι προσφορές, οι αναίμακτες θυσίες παρεκκλίνουσες θυσίες. Η έννοια της προσφοράς και τα προσφερόμενα αντικείμενα και τροφές (αναθήματα), οι παρεκκλίνουσες θυσίες, η μαγεία, οι νεκρικές προσφορές ζώων και φυτών, επιβιώσεις.

Εβδομάδα 13

Τα θυσιαστήρια γεύματα. Ο χαρακτήρας και ο κοινωνικός τους ρόλος, η οργάνωση των γευμάτων, ο εξοπλισμός, τα «ιερό μενού», τα αρχαιολογικά κατάλοιπα.
Αξιολόγηση μαθήματος, προετοιμασία εξετάσεων, γενικός σχολιασμός.